

Det irske »Landkøbsforslag« i det engelske Parlament.

Af

Erik Givskov.

Det er forunderligt, at den engelske Race, der har en saa udpræget Evne til at kolonisere, aldrig har lært den nærbeslægtede Kunst at regere undertvungne Folkeslag. Overalt, hvor de indfødte Racer i Sammenstødet med England er gaaet tilgrunde, dér har der udviklet sig en blomstrende engelsk Koloni. Men, hvor de indfødte Racers aandelige og legemlige Egenskaber har tilladt dem at hævde deres Ejendommelighed og vedligeholde sig som en selvstændig Race, dér har England kun været i Stand til at opretholde sit Herredømme ved Hjælp af Korporalstokken og ved en Undertrykkelse af de underkuede Folkeslag, der i sine Virkninger ikke giver det gamle Roms noget efter. Dette er saa meget mærkeligere, som Englænderne i Højsind og Hjærtensgodhed staar højt over de fleste af Evropas Folkeslag; men det er ikke desto mindre et uimodsigeligt Faktum. Medens New Zealand, Australien og Kanada, hvor de Indfødte praktisk talt er udryddede, trives vel, saa vrider Indien sig som en

søndertraadt Orm under den af engelsk Misregering avlede Hungersnød og Pest. Og hvad Syd-Afrika angaar, da er Boerergeneralernes Vægning ved at indtræde i det nydannede Koloniraad jo tilstrækkelig Antydning af, hvad der er i Vente for de ny Kolonier, dersom nogen, der har oplevet Koncentrationslejrenes Skændsel, endnu skulde tvivle herom.

Men der er endnu et andet Eksempel langt nærmere, og det er det usalige Irland. Næppe nogensinde er et Land gennem Aarhundreder bleven saa frygtelig misregeret, næppe nogensinde er en intelligent og nobel Race saa systematisk og hensynsløst, og alene i Kraft af den stærkeres Ret, af et andet Folk bleven gjort til Mindremænd og fordreven fra deres fædrene Jord. En historisk og juridisk Paavisning ligger udenfor denne Artikels Opgave; det vil være nok at paapege, at før Englænderne erobrede Landet, var dets Jord ikke undergivet privat Ejendomsret. De gamle Kelter, der beboede Landet, var endnu i Besiddelse af Rudimenter af den før-romerske Civilisation, og den Opfattelse af Landets Jord som Folkets Fælleseje, der havde fostret den babyloniske, den ægyptiske og den kinesiske Civilisation, den fandtes endnu paa Irland. Jorden tilhørte Stammen, ikke Chefen, og enhver var berettiget til Brugen af en Part af den.

Paa dette System var det, at de engelske Landlove — de sletteste i hele vor Civilisation — indpodedes, da Elisabeths, Cromwells og Wilhelm d. 3djes Konfiskationer berøvede Ierne deres Jord og gav den i Arealer paa ti Tusinder af Tønder Land til engelske Krigere eller Fyrsteyndlinge.

Men skønt de engelske Landlove er saa slette, at

Muligheden af at gøre dem ringere skulde synes udelukket, saa er dette dog ikke desto mindre lykkedes Englænderne i Irland i én væsentlig Henseende. Thi i England er det dog i hvert Fald Reglen, at Godsejeren ejer og har bekostet Bygningerne, Indhegninger, Drænrør etc. paa sine Forpagtergaarde; men i Irland ejer han alene den blotte, bare Jord. — Fra Elisabeths Konfiskationer og til denne Dag har de store irske Godsejere været fremmede for Folket og uden Interesse for det, af fremmed Nationalitet og fremmed Tankesæt og Sæder. Efter at de engelske Herskere havde erobret Landet og jævnet med Jorden hvert Hus, hver Hytte, som nys i Transwal, konfiskerede de Jorden og skænkede den til deres Yndlinge. Dersom de irske Bønder overhovedet ønskede vedblivende at leve i deres eget Land, maatte de smukt betale, ikke alene Afgift af Jorden, men ogsaa Udgifterne til Bygninger og alle de forskellige Forbedringer, som de maatte ønske at foretage paa Jorden. Og selvfølgelig var der ikke den ringeste Tale om Erstatning for Arbejde og Udgifter den Dag, da det maatte behage Godsejerne, der næsten uden Undtagelse har boet i England, at udsætte deres Forpagtere fra Ejendommene. Er det at undres paa, at det frugtbare, klimatisk begunstige Irland gennem Aarhundreder har været et af Evropas slettest dyrkede Lande? Hvad der er saaet i Uret kommer op i Elenighed, og har Uretten været stor, saa er Høsten bleven derefter.

Men til Trods for Udsugelse og Undertrykkelse formerede Befolkningen sig som Kaniner, saa den omkring 1845 var naaet til $8\frac{1}{2}$ Mill. Indbyggere. Og som Kaniner levede største Delen af disse $8\frac{1}{2}$ Mill. Men-

nesker i deres Huler, tækkede med Tørv, levede af Kartofler til Morgen, Kartofler til Middag og Kartofler til Aften. Thi deres Gris og deres Fugleskræmsel af en Kalv maatte de sørge for at holde Liv i, til Betalingsdagen kom for Forpagtningsafgiften, hvis da ikke Sognets Aagerkarl allerede havde gjort sig tilgode med den. Imidlertid, skønt største Delen af alle disse Mennesker sov paa det bare Jordgulv i den Hule, som de delte med Grisen, og skønt de levede af den samme Føde som deres Husdyr, saa trivedes de dog, og alt gik godt, saa længe blot Kartoffelhøsten faldt godt ud. Og Irlænderen var ved Aarhundreders Undertrykkelse bleven bragt til det samme Standpunkt, fysisk og intellektuelt, som hans Husfæller, Grisen og Kalven; som deres saaledes var hans Fordringer til Tilværelsen indskrænkede til at fylde sin Bug og at formere sig.

Men der er visse Ulemper forbundne med at nedtrykke et Folk saa dybt, at det næste Trin er Hungersnød, — selv fra et godsejerligt Standpunkt. Er det Godsejere af Folket selv, der har gjort sig skyldige i Undertrykkelsen, saa gør Folket Revolution, naar Hungersnøden piner dem for haardt, saaledes som Franskændene i 1789. Men staar der bagved Godsejerne en fremmed overmægtig Nation, rede til at kue enhver Rejsning, saa lægger Folket sig ganske simpelt til at dø paa Landevejene, saaledes som Hinduerne, eller udvandrer saaledes som den Del af Ierne, der ikke omkom af Sot og Sult, dengang da Kartoffel sygdommen i 1846—47 fór hærgende over det ulykkelige Land. Og i begge Tilfælde gaar Godsejerne tabt af Forpagtningsafgifterne. Har disse saa — og det har de næsten altid i Irland — behæftet deres Godser til

Skorstenen, kan det jo blive vanskeligt nok for dem at skaffe Penge til Renter og Afdrag.

Den første Følge af Kartoffelsygdommen var derfor Udsættelsesforretninger i stor Stil hos alle de uefterrettelige Forpagtere, der ikke var sultede ihjel eller udvandrede. Gik de ikke godvilligt, fulgte man den i Irland brugelige, højst virkningsfulde Fremgangsmaade at trække Taget af Huset. Saa gik de. — Dog den næste Følge var, at de mere gældbetyngede Godsejere heller ikke var i Stand til at efterkomme deres Forpligtelser, saa at største Delen af de irske Godsejere truedes med meget alvorlige Pengeforlegenheder.

Men da vaagnede det engelske Parlament til en Følelse af Situationens Alvor. Skønt de irske Godsejere i Lighed med de engelske har deres Ejendomme behæftede med et rent Utal af mere eller mindre endeløse Forpligtelser, Prioriteter, Lejemaal paa 99 og 999 Aar, Lensforpligtelser paa ubestemt Tid, Livrenter til Hustruer, yngre Sønner og Tyender, og skønt der i Irland som i England ingensomhelst Registrering af Ejendomssalg eller Forhæftelser finder Sted, saa at en Køber aldrig er sikker paa at have lovlig Adkomst, blev det dog ved Lov tilladt de overbebyrdede Godsejere at sælge deres Godser. Denne Lov — *The Encumbered Estates Act* af 1849—50 — Lov om overbebyrdede Godser — oprettede en særlig Domstol, gennem hvilken Salg kunde finde Sted, medens den tillige skulde forvalte Godserne og afvikle Godsejernes Forpligtelser ved Hjælp af de indkomne Købesummer.

Ved denne Domstols Hjælp er i Tidens Løb ikke ubetydelige Arealer overdraget til Bønderne til fri Ejendom og en sporadisk Opblomstren fulgte efter Loven.

Men, denne Opblomstring var kun af en saare foreløbig Karakter. De fleste af Bønderne havde laant Pengene til den kontante Udbetaling hos den stedlige Aagerkarl, den allesteds nærværende »*Gombeenman*«. — For at tilbagebetale dette Laan skyndte de sig at fælde alt, hvad der fandtes af Trær paa Ejendommen, og forsømte de at holde deres Dræning i Orden, hvilket i det fugtige irske Klima er af næsten øjeblikkelig skæbnesvanger Virkning. Og til trods for alt endte naturligvis Aagerkarlen med at blive Ejer, medens Bonden blev Forpagter til en endnu mere ublu Afgift, end han havde svaret til Godsejeren. Samtidig blev selvfølgelig langt fra alle Godserne solgte til Fæsterne; en stor Del af dem gik over til engelske Forretningsmænd, der købte dem for at faa Udbytte af deres overflødige Kapital. Disse Mænds første Handling var naturligvis at forhøje Afgifterne, saa Forpagterne bleve kun saa meget ringere stillede. — I Stedet for at forbedre Situationen har *The Encumbered Estates Act* derfor snarere bidraget til at gøre ondt værre.

Og Tilstandene i Irland blev da ogsaa værre og værre. Misfornøjelsen og Gæringen voksede og voksede, indtil den kulminerede i 1882 i Mordet paa Lord Cavendish og Mr. Burke i Dublins Phoenix Park samt i Boycotting af Landlorderne med paafølgende Tvangsforholdsregler fra Regeringens Side. Samtidigt var de af Regeringen i de paa *The Encumbered Estates Acts* Udstedelse følgende Aar, til Forbedring af Forholdene tagne Forholdsregler ypperligt skikkede til at forværre disse.

Den første af disse Forholdsregler var Salg i 1869 af Kirkegodserne, hvorved 108,000 Acres (en Acre =

c. 6 Skpr. Ld.) solgtes til Fæsterne mod en kontant Udbetaling af $\frac{1}{4}$ af Købesummen, medens Restbeløbet skulde betales ved aarlige Afdrag i Løbet af 23 Aar. Men atter var det Aagerkarlene, der høstede Fordelen.

Tilstanden var imidlertid saaledes, at selv om denne Lov virkelig vilde have gavnet Forpagterne, vilde de 108,000 Acres, der skiftede Ejere, kun have bevirket en saare ringe Forandring. Af Irlands c. 69,000 Grundejere ejede paa dette Tidspunkt 749 Individer næsten Halvdelen af Landets produktive Jord paa Land og i By — med næsten 10 Mill. Acres. Det var derfor ikke en Smule for tidligt, at Gladstone i 1870 tog fat paa Forsøget at skifte Sol og Vind lige mellem Godsejer og Forpagter. Men Forsøget var paa Forhaand dømt til at mislykkes. Under visse Betingelser, navnlig den at en Bestemmelse herom optoges i Lejekontrakten, blev der givet Forpagterne en begrænset Ret til Erstatning for udførte Forbedringer. Men $3\frac{1}{2}$ Mill. af Irlands $4\frac{1}{2}$ Mill. Mennesker er afhængige af Agerbruget, og der er derfor altid rigelig Efterspørgsel efter Jord. Naar da Godsejeren — meget hyppigt efter en kostbar Proces — var bleven tvungen til at give en saare ufuldstændig Erstatning til den afgaaende Forpagter, var der en saadan Rift om Forpagtningen, at Godsejeren straks var i Stand til at faa Erstatningen godtgjort gennem højere Forpagtningsafgifter. Og for øvrigt, for at opnaa den store og misundelsesværdige Ret at faa skriftlig Forpagtningskontrakt, var Forpagterne som Regel villige som skyldige til at fraskrive sig Ret til Erstatning for deres Forbedringer, saa heller ikke denne Gang lykkedes det at gøre Forpagternes Kaar bedre.

Da Gladstone derfor igen i 1881 kom i Spidsen

for Regeringen, var der intet andet for ham at gøre end paa ny at tage fat paa det irske Landspørgsmaal. Han søgte da, men uden at finde, et nyt Lægemiddel i hans berømte Lov om »*The three F's*«, som den er bleven døbt paa Grund af de deri indeholdte 3 Grundprinciper, nemlig »*Fixity of Tenure*« — Sikkerhed for, at Forpagteren ikke kunde jages bort fra Stedet, naar som helst det maatte behage Godsejeren, »*Fair Rent*«, — en fast lav Forpagtningsafgift, fastsat hvert 15de Aar af en særlig Domstol og »*Free Sale*« — Ret for Forpagteren til at kunne aftræde sin Forpagtning til hvem som helst, selv mod Godsejerens Ønske.

Ved første Øjekast kunde disse Principer jo synes saare rimelige og retfærdige. Men man gør nu engang ikke gammel Uret god ved at gøre sig skyldig i ny, ikke engang om denne begaas mod den, der nød godt af den tidligere Uret. Det straffer sig at tilsidesætte Nationaløkonomiens mest elementære Bud. Og Loven om de tre F'er gør Uret til alle Sider. Ikke alene har den tvunget Godsejerne til at modtage en Afgift af deres Ejendomme, der er langt lavere end Markedsprisen, ikke alene koster den den engelske Statskasse 2,700,000 Kr. aarlig i Salærer og andre Udgifter til den Domstol, der skal fastsætte Afgifterne; men selve Fæsterne, selve det arbejdende Folk, som det var Hensigten at gavne, er i flere Henseender bleven ringere stillet.

En af de vigtigste Bestemmelser i Loven er den, der giver Forpagteren en vis Ret til Erstatning for de af ham udførte Forbedringer. Men Ulykken er, at Forpagteren ingen Forbedringer udfører; tværtimod, han gør alt muligt for at hans Farm skal frembyde

det elendigst mulige Udseende, naar Dommerkommis- sionen kommer for at fastsætte Afgiften. Og ikke alene sætter Loven saaledes en Præmie paa den slettest mulige Drift, den præmierer ogsaa Processyge. Thi skulde Forpagteren til Trods for alle sine hæderlige Anstrængelser for at opnaa Nedsættelse ikke være tilfreds med Domstolens Kendelse, da staar Appel ham — som iøvrigt ogsaa Godsejeren — aaben til en Overdomstol, der da paany undersøger Sagen med saa stor Grundighed, at den maaske til Slut forhøjer eller ned- sætter Afgiften med 5 Shilling for en stor Farm. Og Forpagter som Godsejer benytter sig saa rigeligt af den herved aabnede Adgang til Retstrætter, at en af Irlands ledende Mænd, Mr. T. W. Russel, mener at kunne sætte den aarlige Skat, som Befolkningen paa- lægger sig selv hertil, til 8—9 Mill. Kr.

Men ikke engang at sikre Bønderne Vederlaget for deres Forbedringer, har Loven været istand til. Naar en Forpagter i 1881, da Kommissionen første Gang kom til ham, havde ført Bevis for, at et Hus var bleven bygget, en Mark drænet eller indhegnet af ham, da blev den aarlige Værdi af saadan Forbedring fradraget i hans Afgift; men troede Forpagteren saa, at den Sag var i Orden for bestandigt, gjorde han Regning uden Vært. Thi da Domstolen anden Gang kom for at fastsætte Afgiften, var de gamle Protokoller enten ikke til at finde, eller der var intet tilført dem om dette vigtige Punkt, og Bonden maatte igen føre Bevis for sin Ejen- domsret — hvis han kunde, hvad kun sjældent var Tilfældet; thi i Mellemtiden var de Personer, der havde kendt Sagens sande Sammenhæng, døde eller ud- vandrede.

Til Trods for at mange af Bønderne saaledes berøvedes, hvad der med Rette tilkom dem; og til trods for Domstolens umiskendelige Hang til at sympatisere med Godsejerne, er det dog lykkedes Forpagterne ved de to første Afgiftsansættelser at faa deres Afgifter banket ned med gennemsnitlig 38 0/0, og det simpelt hen ved ikke at sky nogen Anstrængelse for at forringe deres Farm. Den heraf flydende Nedgang i Indtægterne er allerede mere end nok for Godsejerne, der sædvanligvis skylder 50 0/0 af Godsets Værdi som Pantegæld; men der er ikke den ringeste Tvivl om, at den næste Afgiftsnedsættelse vil blive endnu betydeligere. Man kan maaske sige, at en Godsejer, der saaledes som den irske kun ejer den nøgne Grundværdi, og hvis hele Interesse i Ejendommen og hele Virksomhed saaledes er indskrænket til at lægge Skat paa andres Flid, at en saadan Godsejer ikke kan gøre Krav paa stor Sympati. Men det kan i al Fald ikke nægtes, at en Lov, der giver en Præmie paa 38 0/0 til Forpagterne for at vanskøtte deres Bedrift og saaledes formindske Produktionen, næppe er den heldigste Maade at lægge denne Mangel af Sympati for Dagen paa. — Og for Resten, hvad er Følgen bleven andet end den selvsagte, at Forpagterne for disse 38 0/0 Vedkommende har overtaget Godsejerens magelige Rolle, idet de fremlejer deres Farme til andre, der maa betale Dagens Markedspris. I et enkelt Tilfælde er dette Fremleje — der er jo Free Sale af Forpagtningsretten — drevet saa vidt, at der er ikke mindre end 3 Fremlejere mellem Ejeren og den Mand, der driver Farmen. Men paa den Farm er Afgiften ogsaa bleven sat ned med hele 60 0/0 af den i 1881 betalte Afgift.

Allerede tidligt blev det klart, at denne Lov vilde ende med at ødelægge ikke alene Godsejerne, men ogsaa de arbejdende Forpagtere. Da Gladstone i 1885 var falden, lagde derfor det konservative Ministerium ud paa en ny Bev med en Lov, der skulde forsøge at redde for de haardt trængte Godsejere, hvad reddes kunde.

Ved denne Lov blev bevilget en Sum af 90 Mill. Kr. for at hjælpe de irske Farmere til at købe deres Forpagtninger. Den Mand, der ønskede at købe sin Farm, kunde henvende sig til Staten, der forskudsvis udbetalte den fastsatte Købesum til Godsejeren og overlod Ejendommen til Forpagteren paa læmpelige Vilkaar, saa læmpelige endogsaa, at naar Forpagteren hidtil havde svaret f. Eks. 1000 Kr. til Godsejeren i bestandig aarlig Afgift, saa kunde han nu mod at svare fra 700 til 800 Kr. til Staten for et Tidsrum af 49 Aar, blive Ejer af Ejendommen. Vi skal straks se, hvad der er kommen ud af dette Almissesystem; foreløbig er det nok at meddele, at Lovens Fædre har været saa henrykte over den, at de i 1888 bevilgede andre 90 Mill. Kr. til samme Formaal, og at i 1891 ikke mindre end 594 Mill. Kr. blev afsatte hertil, samtidigt med at »*The Congested District Board*» oprettedes til at forvalte disse Midler i den vestlige Del af Irland, hvor Elendigheden paa Grund af Befolkningens Tæthed og Forpagtningernes utilstrækkelige Størrelse er om muligt endnu mere ubeskrivelig end i Resten af Landet.

Skønt det saaledes ikke er smaa Summer, den engelske Skatteyder har maattet lægge ud for at bøde for Fædrenes Synder, er Resultatet dog alt andet end overvældende. I alt har kun c. 70,000 Forpagtere af

Irlands c. 500,000 købt deres Farme paa disse Betingelser. Men det er først naar vi undersøger de sociale og økonomiske Virkninger af disse halvt frivillige, halvt tvungne Ejendomsoverdragelser, at vi ser i hvor høj Grad de havde Ret, der forudsagde, at disse Love vilde gøre mere Skade end Gavn.

Den første store Vanskelighed ved Salg af Ejendomme er specifik engelsk, nemlig den, at der ingen Registrering af Ejendomstransaktioner finder Sted. Naar en Godsejer derfor vil sælge et Sted til Forpagteren, maa dennes Sagfører gennemgaa hele det Utaal af Dokumenter, der kan have Indflydelse paa Godsejerens Dispositionsret, og denne Undersøgelse, der ifølge Sagens Natur maa foretages med den største Omhu, vil som Regel medføre en Udgift af et Par Tusind Kr. i Sagførersalær. Er det en større Ejendom, hvorom det drejer sig, kan den jo vel bære en saadan Udgift; men de fleste Farme har ikke større Værdi. Dersom da ikke hele Godset sælges paa en Gang, saa Undersøgelsesudgifterne kan fordeles paa alle Købere, er Salg saa at sige umuliggjort. Imidlertid, til Trods herfor er jo 70,000 Bønder komne i Besiddelse af deres Farme, saa det maa jo anses for at være et tilstrækkelig stort Antal til at kunne bedømme Virkningerne af disse forskellige Love.

Hvad angaar Virkningerne overfor Køberne selv, da kan det straks og afgørende siges, at Lovene er forfejlede. Det er ikke ret mange af dem, der er blevne begunstigede ved Loven, som har formaet at drage Nytte af den Almisse, der blev givet dem, da de blev gjort til Selvejere. Og Almissen var dog betydelig. Først havde de faaet deres Afgifter nedsatte

med gennemsnitlig 38 % af Markedsprisen, og nu fik de Ret til at erhverve deres Forpagtning mod i Stedet for denne bestandige Afgift at betale en Sum i 49 Aar, svarende til 70 à 80 % af denne Afgift. Efter at have fældet hvert eneste Træ paa Ejendommen og efter grundigt at have forsømt Dræningen af deres Farm, er disse Mænd endt, enten som Ofre for *the Gombenman*, eller de har udlejet eller solgt deres Ejendom til den fulde Markedspris og lever nu stolt paa Overskudet som Landlorden en miniature.

Dette er Følgen for den overvejende Del af Bøndernes Vedkommende. Med Hensyn til Godsejerne, da faar de jo ikke saa nær den fulde Salgspris for deres Godser, idet Prisen beregnes i Henhold til de af Fair-Rent-Domstolen med 38 % nedsatte Afgifter -- sædvanlig 17 Gange disse. Hvad man nu end vil tænke om disse Godsejeres moralske og juridiske Ret til Erstatning for Jord, som oprindeligt var røvet fra det irske Folk, saa er det dog indlysende, at det er nær ved Toppunktet af Urimelighed og Uretfærdighed ved Lov at berøve dem $\frac{2}{3}$ af deres Ejendoms Værdi blot for at give denne til andre private Individier, som tilfældigvis i Øjeblikket er Forpagtere paa disse Ejendomme, og derpaa yderligere belønne Forpagterne med en Præmie af fra 20 til 30 % af Ejendommens Værdi. — Dette er urimeligt og uretfærdigt, først fordi Godsejerne i England og Skotland ikke deler Skæbne med de irske, saa at altsaa en Del af en Stats Borgere pludselig ser sig ved Lov berøvede en Del af, hvad Staten anerkender for deres Ejendom, medens en anden Del af den samme Klasse Statsborgere faar Lov til at forblive i uanfægtet Nydelse af deres hele Besiddelse.

Og for det andet er det uretfærdigt, fordi de, hvem Byttet tilfalder, Forpagterne, ikke har nogensomhelst bedre Ret til dette end et hvilket som helst andet Individ i de Forenede Kongeriger eller i hvert Fald i Irland. De har selvfølgelig Ret til Vederlag for de af dem udførte Forbedringer; men dette giver dem ingen Ret til Jorden og heller ikke til den til Salget knyttede Almisse. Dette føler Ierne ogsaa selv instinktmæssig, og Følgen er, at den engelske Statskasse maa til Politi paa Irland betale 27 Mill. Kr. aarlig; men af denne Sum kunde aller mindst de $\frac{2}{3}$ spares, om ikke den evigt gærende Misfornøjelse, Uro og Had tvang England til den Dag i Dag som for 300 Aar siden at behandle Irland som et nys erobret Land.

Den nylig tilendebragte »Landkrig« paa De Freyne's og Murphy's Godser skyldes saaledes Forpagternes Krav paa at opnaa de samme Begunstigelser som Forpagterne paa den store tilgrænsende Dillon Estate (c. 70,000 Acres), der for et Par Aar siden købtes og overdroges til Forpagterne, saaledes at disse i Afdrag paa Købesummen svarer 30 % mindre — og kun i 49 Aar — end deres Naboer paa de førstnævnte Godser svarer som bestandig Afgift. Er det at undres paa, at de, der saa sig dømt til for evige Tider at skulle svare Afgiften, følte sig brøstholdne ved, at denne var 30 % større end deres Naboers Afdrag paa en tilendebringelig Ydelse. — Denne Landkrig endte forøvrigt — naturligvis — med en glimrende Sejr for Politiet, der i lange Tider var nyttigt og gavnligt beskæftiget med at udsætte de fattige Farmere af deres Forpagtninger. Men Irland er stadig som en Dampkedel under Højtryk med Politiet som Sikkerhedsventil.

Thi en Uret bødes nu engang ikke ved at begaa en ny. Trods de mange Millioner kastede i Grams, trods ødelagte Godsejere, trods Landkøb og al mulig anden kunstig Opflasken af Agerbruget, er Naget og Nøden noget nær lige stor paa Irland. Hvad ligger da nærmere for den nuværende Regering i England end at slutte, at saa skal man blot vedblive paa den Vej, man nu en Gang er slumpet ind paa, saa maa der blot øses endnu nogle hundrede Millioner Pund Sterling i det sydende Svælg, og blot alle de, der nu er Forpagtere, gøres til Selvejere. Naar blot det er sket, vil nok de Hundrede Tusinder, der ingen Andel har faaet i Herligheden, og alle den næste Generations landløse, der paa Forhaand er gjort arveløse, slaa sig til Ro i tavs Henrykkelse over de andres Velvære og Regeringens Visdom og »efter-os-kommer-Syndfloden«-Politik.

Imidlertid kan det vel lønne Umagen at undersøge, hvad det er der paatænkes, og Muligheden af dets Realisation.

Det vil da først være nødvendigt at erindre, at der for Godsejerne nu forestaar en tredje Revision af Forpagtningsafgifterne i Henhold til Loven om de tre F'er. Og da Forpagterne har taget Tiden godt i Agt, er deres Farme nu i den fortræffeligste Stand for Inspektionen, saa der er ikke Skygge af Tvivl om, at en Nedsættelse vil følge over hele Linjen. Men for mange Godsejere vil en Nedsættelse af 10 % betyde absolut Ruin. De skylder 50 % af deres Godsers Værdi i Prioriteter, og 40 % er allerede bleven givet til Forpagterne. En yderligere Nedsættelse, og de kan sige

som Karl Gustaf til Stenbock, at har en vis Mand taget Faarene, kan han jo gjerne tage Bukkene med.

Under disse Omstændigheder er det ikke underligt, at de er blevne medgørlige og foretrækker at redde, hvad reddes kan, ved et magert Forlig, fremfor at risikere en fed Proces. En Konference mellem Godsejere og Forpagtere har da ogsaa ledet til det Særsyn, at disse to Klasser for første Gang i Irlands Historie er blevne enige om Foranstaltninger, der »for bestandigt« skal gøre Ende paa det evige irske Landspørgsmaal. Konferencens Forslag, der indeholdes i den saakaldte »*Dunraven Treaty*«, lider rigtignok af den Mangel, at Enigheden kun er opnaaet om, at Godserne skal sælges, saaledes at Godsejerne skal have betydeligt mere end deres Godsers nuværende fair rents kapitaliserede Værdi, medens Forpagterne skal betale betydeligt mindre end denne kapitaliserede Værdi. Forskellen mellem Godsejernes Salgssum og Forpagternes Købesum er de irske Godsejere og Forpagtere enedes om at lade den engelske Skatteyder betale.

Skønt ogsaa dette Forslag med Rette kan betegnes som baade urimeligt og uretfærdigt, er der dog al Udsigt til at det paa en eller anden Maade gaar igennem i Parlamentet. — Det konservative Parti, der føler Grunden vakle under sig, véd, at det ikke kan gaa sejrrig ud af en Valgkamp uden ved Hjælp af de irske Stemmer, og er derfor rede til at strække sig langt for at erhverve disse. Og de liberale, indbyrdes uenige og uden nogen egentlig eller overlegen Ledelse, tør formentlig ikke modsætte sig, af Frygt for at støde Ierne. Og selve det taalmodige engelske Skattefaar vil sikkert ræsonnere som saa: Det koster os $2\frac{3}{4}$ Mill.

Kr. aarlig at lade Fair Rent Kommissionen rejse rundt og 27 Mill. Kr. at holde Politivagt om Godsejerne. Kan vi spare disse Millioner ved at betale en rund Sum én Gang for alle, saa tjener vi maaske endogsaa ved den Forretning.

Selv med engelske Statsobligationer betænkelig nær 90 er der derfor Sandsynlighed for, at der vil komme noget ud af Overenskomsten, og Regeringens Forslag har holdt sig tæt op til den. Det vil derfor maaske ikke være uden Interesse for danske Læsere at lære denne Overenskomst at kende.

I den saakaldte *Dunraven Treaty* er man da enedes om, at Godsejeren skal have en Afstaaelse, svarende til en Sum, der, anbragt til 3 $\frac{0}{10}$, vil give ham en Indkomst lige saa stor som Totalsummen af hans Forpagtningsafgifter, efter at disse var bleven nedsatte anden Gang \div 10 $\frac{0}{10}$. Disse 10 $\frac{0}{10}$ fradrages, fordi det ogsaa nu koster ham en saadan Sum at opkræve Afgifterne. — Medens Ejendomme sælges i Irland for c. 17 Gange Forpagtningsafgiften, vilde den Sum, Godsejeren vilde erholde, beregnet som ovenfor angivet, beløbe sig til 28 à 33 Gange den aarlige Afgift, saa alt i alt er Forliget jo endda ikke saa forskrækkelig magert for hans Vedkommende.

Hvad Forpagterne angaar, da lyder Overenskomsten paa, at de skal betale en Sum, der straks vil sikre dem fra 15 til 25 $\frac{0}{10}$ lavere aarlig Udbetaling, end hvad de nu betaler efter den omtalte anden Nedsættelse. Da de jo er sikre paa at faa mindst en lige saa stor Nedsættelse i deres Afgifter, naar Fair Rent Domstolen kommer til dem tredje Gang, er det jo ikke et helt uberettiget Forlangende fra deres Side at faa Købe-

prisen beregnet efter denne lavere Afgift. Ellers vilde de jo vinde langt mere ved at vente.

Den Sum, som Forpagterne saaledes er villige til at betale, skulde altsaa indgaa i Statskassen som aarligt Afdrag paa Købesummen, medens Statskassen paa den anden Side straks skulde udbetale den fulde Salgspris til Godsejerne. Det er umuligt at sige blot nogenlunde nøjagtigt, hvor store Statskassens Forpligtelser vilde være blevne, om Regeringen fuldt ud havde akcepteret dette Forslag, det vil være en ret maadeholden Beregning, der nøjes med at angive det virkelige Tilskud fra Statskassen i saa Fald — afset fra de kolossale kontante Forskud, udkrævede til Købesummernes Udbetaling — til mellem 900 og 1800 Mill. Kr.

Selv den nuværende Regering, der dog næsten staar uovertruffen i Henseende til hensynsløs Bortødslen af Statens Midler, er vegen tilbage for en saadan Udgift. Dens Lovforslag, der iøvrigt holder sig saa nær op til Overenskomsten, som det var muligt at gaa uden at allarmere Skatteyderne alt for meget, har da ogsaa kun vakt ringe Tilfredshed, skønt tilsyneladende modtaget forholdsvis velvilligt. Der er imidlertid næppe ringeste Tvivl om, at det gaar igennem. Thi skønt Ierne føler sig skuffede over i Henhold til Lovforslaget at skulle betale Afdrag i $68\frac{1}{2}$ Aar i Stedet for som efter de hidtidige Landkøbslove i 49 Aar, saa vil de dog modtage, hvad der bydes dem, som et ringe Afdrag paa, hvad de forlanger. Og skønt Godsejerne havde ventet i det mindste 900 Mill. Kr. Tilskud fra Statskassen til Dækning af Forskellen mellem deres Salgssum og Bøndernes Købesum, saa er den forestaaende 3dje Revision af Afgifterne tilstrækkelig af-

skrækkende til at gøre dem møre, saa de med sorgblandet Glæde modtager Lovforslagets 216 Mill. Kr.

Ud over dette er der ingen væsentlige Afvigelser fra *the Dunraven Treaty* i dette, det mest storslaaede Forsøg paa Stemmekøb og Korrupction, som Englands Historie har at fremvise siden Stuarternes berømmelige Tid. En Bestemmelse er der dog i Lovforslaget, der fortjente hæderlig Omtale, var det ikke paa Forhaand givet, at Regeringen vil frafalde den som Følge af den Modstand, den har mødt, ikke mindst fra Iernes Side. Det er Forslaget om, at en Ottendedel af Købesummen skulde forblive indestaaende i Ejendommen som en stedsevarende Grundskyld til Staten. Selv om det ikke var Meningen, at Renteydelsen heraf skulde stige med stigende Grundværdier, vilde en saadan Grundrente jo altid være i Stand til at forbeholde noget af Landets Grundværdier for Samfundets Tarv, og samtidigt vilde den give Administrationen Haand i Hanke med Bøndernes Hang til at sælge, fremleje eller pantsætte deres Gaarde straks efter Overdragelsen, og saaledes straks tilgodegøre den modtagne Almisse i fuldeste Udstrækning. Ganske vist er der i Lovforslaget truffet Forholdsregler til at forhindre saadant Salg, Fremleje osv.; men disse Forholdsregler skiller sig i ingen Henseende fra de i tidligere Love tagne, i hvis systematiske Omgaaelse den irske Bonde har en gennem 3 Aarhundreder udviklet, alle Vanskeligheder besejrende Øvelse. —

Lovforslagets øvrige Bestemmelser vil næppe have synderlig Interesse for danske Læsere, naar undtages, at Regeringen ogsaa i en anden væsentlig Henseende er standset paa Halvvejen, idet den har manglet Mod til at foreslaa Tvangssalg af alle Godserne. I Stedet

herfor er det, at den vil give de 216 Mill. Kr. til Godsejerne for at lokke dem til at sælge. Imidlertid er der faktisk en hel Del Godsejere, hvem intet uden Ekspropriation vil tvinge fra deres Ejendomme. Naar nu deres Naboer sælger, hvad vil da Følgen blive for deres Vedkommende. Tror man, at de Forpagtere, der saaledes ikke kan faa deres Gaarde overdragne, vil undlade at ty til alle de gamle velkendte Midler, til Afgiftsnægtelse, Boycotting osv.? Nej tværtimod, Irland vil, saasnart Loven er vedtaget, blive kastet ind i en Malstrøm af »Landkrige« af en Udstrækning, der kun beror paa, hvor mange af Godsejerne der nægter at tage mod den tilbudte Bestikkelse. Og Pengene til denne, de 216 Mill. Kr., hvor skal de komme fra? Er det ikke det arbejdende engelske Folk, der maa betale endnu et Par Pence mere for dets Øl og Tobak, Sukker, The og Spiritus, for at fylde Lommerne paa nogle Medborgere, der tilfældigvis sidder inde med Landejendomme i Irland.

Heller ikke maa man tro, at Sagen vil være endt med Gaardenes Overdragelse til Forpagterne. Som en ærlig Irer fornylig sagde: »Vil Regeringen købe Fred i Irland, er der en Guds Velsignelse at sælge.« Og man kan være fuldt forvisset om, at alle de mange, der efter fuldbyrdet Salg endnu er jordløse — og deres Antal vil alene paa Landet blive over 500,000 voksne Mænd — vil ikke lade det mangle paa Krav paa den engelske Statskasse. Dog, hvad der er endnu mere betænkeligt, allerede nu viser der sig adskillige Tegn paa, at de skotske og engelske Husmænd og Forpagtere har lært, at det blot gælder om at lukke Munden tilstrækkelig højt op for at faa Statens Hjælp,

allerede nu ser man besindige Folk i Aviserne ytre Ønske om at faa en lignende Landkøbslov for England og Skotland. Hvorledes skal Regeringen stille sig overfor saadanne Krav, hvis Berettigelse den selv har anerkendt i Irland. Hvad kan den gøre andet end imødekomme dem? Men er en Stat først kommet saa vidt, at dens Borgere søger deres Rigdomskilde i Almisser fra Regeringen og ikke i deres eget Arbejde, da er Døren aabnet paa vid Gab for Korruptionen, da er Enden nær.

Endnu kun et Par Ord om den finansielle Side af Sagen. De 216 Mill. Kr., der skal gives til Godsejerne, repræsenterer jo langt fra alle de Forpligtelser, der ved denne Lov vil blive paalagte Skatteyderne. Statskassen paatager sig jo at udrede forskudsvis Købesummerne for Godserne for senere at modtage disse fra Forpagterne gennem 68½ Aars Afdrag. Nu er det jo ganske umuligt at sige, hvor stort et Antal af Godserne der vil skifte Ejere i Henhold til Loven, da Salget ikke er tvungent. Men hvis alle Godserne solgtes til Forpagterne, vilde det være svimlende Summer, det kom til at dreje sig om. 3—4 Milliarder Kr. vilde let blive den Sum, Statskassen kom til at lægge ud for Bønderne. Og medens Udgiften er sikker nok — hvad end dens Størrelse monne blive — saa er det i hvert Fald usikkert, om den engelske Statskasse nogensinde vil erholde Godtgørelse herfor fra de irske Bønder. Ganske vist har Mr. Wyndham erklæret, at Afdragene hidtil er kommet ind regelmæssigt og uden Tab, og dette er ogsaa Sandhed, men med Modifikation. Thi for det første har største Delen af de hidtidige Gaardsalg fundet Sted i Provinsen Ulster, der hovedsagelig

er beboet af engelske Forpagtere, som har levet under nogenlunde de samme sociale Vilkaar som deres Fæller i England og selvfølgelig saavel i Moral som i økonomisk Henseende er de irske Bønder overlegne. Og for det andet er Afgifterne i de andre Provinser saare ofte først indkomne efter vidtløftig Retsforhandling. Men naar nu med et Slag alle de af Aarhundreders Undertrykkelse fornødrede irske Bønder sættes i Besiddelse af deres Gaarde, da er det ret sandsynligt, ja næsten sikkert, at en meget betydelig Del af dem ikke vil eller ikke kan opfylde deres Forpligtelser overfor Statskassen.

Og hvorledes vilde Regeringen stille sig, hvis de irske Nationalisters næste Forlangende blev, at Bønderne skulde have Afdragene eftergivet. Man skulde vel synes, at et saadant Krav er saa urimeligt, at det aldrig kan blive stillet; ikke desto mindre anses det allerede nu af fremragende Irer for en fjærr Fremtidsmulighed, og det vilde staa i den fuldeste Samklang med Udviklingen af det irske Landspørgsmaal i de sidste 25 Aar, saa man gør absolut bedst i intet at forsværge. Det siger sig selv, at et saadant Krav ikke vilde blive rejst, før de, der nu faa Gaardene overdragne, har trukket sig ud af Forretningen og solgt deres Ejendomme til fuld Markedspris. Men de, der kender Irland bedst, mener at dette ikke vil tage dem lang Tid, og skulde de ny Ejere da finde sig overbebyrdede, kan man føle sig ganske forvissset om, at de vil vide at give deres Misnøje Luft ved Hjælp af alle de hævdvundne Midler, karakteristiske for de irske Landkrige. — Man er derfor fuldt ud berettiget til at sige, at medens Udgiften er sikker nok, saa er det ingeniunde

saa sikkert, om ikke det bliver den engelske Skatteyder, haardt betynget som han allerede er, der til Slut kommer til at betale Gildet.

Men medens det er en forholdsvis let Sag at forudse de uundgaaelige økonomiske Virkninger af en Lov som den nu forelagte, er det betydelig farligere at spaa om de mulige politiske Konstellationer, der i Fremtiden kan faa Indflydelse paa Lovens Virksomhed. Der, om nogensinde, er det forsigtigst at sige: *Qui vivra verri*. Og den, der lever længe nok, vil ogsaa nok se de engelske Finansbaroner afløse den hjemlige Aagerkarl som de irske Bønders Trøst og Støtte. Men saa vil han ogsaa have levet længe nok til at se, at det irske Landspørgsmaal blev ikke løst »for bestandigt« i det Herrens Aar 1903.

London, Juni 1903.